

چالش‌های مراکز فکری راهبردی ج.ا.ا برای مشارکت در فرایند سیاست‌گذاری امنیت ملی

صمد رفعت نژاد^۱

حمیدرضا ملک محمدی^۲

چکیده

این مقاله در پی شناسایی مشکلات مراکز فکری برای مشارکت در سیاست‌گذاری امنیت ملی ج.ا.ا با روش تحقیق موردی زمینه‌ای و رویکرد آمیخته است. در مرحله اول با دوازده نفر از خبرگان مراکز فکری و سیاست‌گذاری امنیت ملی به روش هدفمند کیفی در دسترس تا رسیدن مقوله‌ها به اشباع نظری مصاحبه انجام شد؛ تحلیل مصاحبه با خبرگان از طریق کدگذاری باز و محوری انجام شد. یافته‌های مقاله شامل سه مقوله اصلی شناختی، ساختاری و کارکردی و ۳۴ مقوله فرعی شامل ۱۲ مورد مشکل شناختی، ۱۴ مورد مشکل ساختاری و ۸ مورد مشکل کارکردی است؛ در مرحله دوم به منظور اولویت بندی رتبه‌ای مشکلات احصاء شده، پرسشنامه‌ای با ۳۴ گویه بر مبنای طیف لیکرت تدوین و پس از اطمینان از روایی محتوا و پایایی آن در معرض قضاوت ۶۰ نفر از کارشناسان سیاست‌گذاری و تحلیلگران مراکز فکری به عنوان جامعه نمونه قرار گرفت. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است؛ که از بین مشکلات شناختی، ساختاری و کارکردی احصاء شده؛ «درک نامناسب مراکز فکری از ملاحظات عینی و عملی سیاست‌گذاری امنیت ملی»، «ساختار اداری، خطی و سلسله مراتبی در مراکز فکری راهبردی» و «عدم تبحر کافی مراکز فکری راهبردی در شناخت مسائل امنیت ملی» به ترتیب در بالاترین ارزش میانگین رتبه‌ای قرار دارند.

واژگان کلیدی:

مراکز فکری، سیاست‌گذاری امنیت ملی، مشکلات شناختی، مشکلات ساختاری، مشکلات کارکردی

مقدمه و بیان مسئله:

مراکز فکری در سراسر دنیا نقش مؤثری در سیاستگذاری و تدوین راهبردهای خرد و کلان ایفا می کنند و به عنوان «بانک ایده» مطرحند تا سیاست عمومی درباره موضوعات مختلف براساس هم اندیشی کارشناسان در حوزه های گوناگون شکل گیرد. این مؤسسات از یک طرف با فضای دانشگاهی و نخبگان علمی در ارتباط هستند و از طرف دیگر در تعامل با تصمیم گیران و سیاست گذاران و مدیران اجرایی هستند و این امر باعث می شود که اهمیت آن ها در اصلاح نظام حکمرانی و جهت دهی به سیاست گذاری سنجیده تر و راهبردهای عملیاتی در حوزه های خرد و کلان کشور دوچندان شود. نکته حائز اهمیت آن است که در این قرن حاکمیتها در هر کشوری و با هر نظریه ای به هر حال نیاز به مراکز فکری را درک کرده و نسبت به آن اهتمام داشته اند. تا آنجا که می توان ادعا کرد حاکمیت بدون مراکز فکری فاقد معناست.

قدمت به کارگیری مراکز فکری در حوزه سیاست گذاری دفاعی و امنیتی توسط قدرت های بزرگ نظیر ایالات متحده و کشورهای اروپایی به چندین دهه قبل بازمی گردد و می توان گفت کاربرد این مراکز در سایر حوزه ها سیاست گذاری بعد از حوزه دفاعی و امنیتی اتفاق افتاده است؛ که نمونه بارز آن موسسه رند^۱ است که اولین اتاق فکر حرفه ای و ساخت یافته جهان است. این ظرفیت در سیاستگذاری عمومی و به ویژه سیاستگذاری امنیت ملی در جمهوری اسلامی مغفول مانده است؛ هرچند ارگان ها و نهاد های دست اندرکار و متولیان سیاستگذاری امنیت ملی، دارای مراکز مراکز مطالعاتی و پژوهشی وابسته یا همکار متعددی هستند؛ ولیکن این مراکز جایگاه مشخص و ملموسی در سیاستگذاری امنیت ملی ندارند. به عبارتی کارکرد مراکز مطالعاتی، پژوهشکده و اندیشکده های راهبردی در فرایند سیاست گذاری امنیت ملی ج.ا.ا ایران نامشخص است. مسئله ای که ذهن محقق را به خود مشغول ساخته است؛ پاسخ به این پرسش است؛ که مهمترین مشکلات پیش روی مراکز فکری برای مشارکت موثر در فرایند سیاست گذاری امنیت ملی کدامند؟

پرداختن به موضوع پژوهش را از این جهت می توان ضروری دانست که باوجود ظرفیت های مناسب مادی و معنوی مراکز فکری در کشور، اثربخشی مطلوبی از این مراکز در سیاست گذاری راهبردی و امنیتی کشور گزارش نشده است. از سویی فرایند سیاست گذاری امنیت ملی با چالش هایی از جمله انفعال سیاست گذاران در سیاست گذاری امنیت ملی ج.ا.ا از بابت تأخیر در تحلیل وضعیت موجود و تشخیص ندادن به موقع مسائل در حال تکوین، ضعف در آینده پژوهی رفتار بازیگران داخلی و خارجی در محیط امنیتی ج.ا.ا و ناشناخته ماندن وضعیت های احتمالی، مسئله محوری و پشت سر حوادث و رخدادها حرکت کردن، تمرکز صرف بر تهدیدها و نا امنی ها و غفلت از فرصت ها، نداشتن برآورد کلان و ناتوانی از تحلیل مسائل راهبردی و تولید ایده و محیط شناسی امنیتی در سیاستگذاری امنیت ملی مواجه است

که ناتوانی نهادهای مؤثر در سیاست‌گذاری صحیح و مناسب امنیت ملی کشور را در پی داشته است. در خصوص اهمیت اجرای این پژوهش بایستی به این موضوع اشاره نمود؛ که شناسایی مشکلات به کارگیری مراکز فکری، امکان ارائه مدل مطلوب بهره‌گیری مؤثر از ظرفیت مراکز فکری در چرخه سیاستگذاری امنیت ملی را فراهم می‌نماید؛

مبانی نظری پژوهش:

مراکز فکری و مدل سیاستگذاری مشارکتی:

ریشه موضوع مشارکت شهروندان در سطوح سیاست‌گذاری به اواخر دهه ۱۹۶۰ که شری آرنشتاین^۱ مشارکت را فرایند سهمیدن مردم در قدرت جهت تأثیرگذاری بر رفتار دولت تعریف کرد، برمی‌گردد؛ ایده‌ی مشارکت عمومی شهروندان مربوط، توزیع مجدد قدرت تصمیم‌گیری به‌منظور سهمیدن گروه محروم در آینده و توانمند ساختن آن‌ها به‌منظور ایفای نقش در تعیین شکل آن آینده است. سیاست‌گذاری عمومی مشارکتی را می‌توان، فرایندی باز و دارای ارتباط دوطرفه فعال، به‌صورت رسمی و غیررسمی، بین سیاست‌گذاران و ذی‌نفعان تعریف نمود. که موجب توانمندسازی دو طرف برای درک بهتر دیدگاه‌ها و موقعیت یکدیگر می‌شود. براین اساس، واژه عمومی به همه طرفین ذی‌نفع یا تحت تأثیر قرار اشاره دارد. در این مقاله مقصود از مفهوم عموم یعنی کارشناسان مستقل جوامع علمی، مراکز فکری و اندیشکده‌ها. نتیجه مشارکت مراکز فکری در فرایند سیاست‌گذاری، سیاست‌های جدید خلاق، ارائه اطلاعات مفید و باارزش به سیاست‌گذاران، ایجاد وفاق و اجماع ملی در مورد سیاست‌ها، تقویت و پرورش حس تعهد و التزام شهروندی است (اشتریان و همکاران، ۱۳۹۹: ۴۲۶).

در آخرین گزارش برنامه مراکز فکری وجوامع مدنی^۲ موسسه لادر وابسته به دانشگاه پنسیلوانیا، راجع به مراکز فکری آورده شده است: «سازمان‌های تجزیه و تحلیل، تحقیق و مشارکت در سیاست‌های عمومی که در مورد مسائل داخلی و بین‌المللی، تحقیق و تحلیل می‌کنند و به سیاست‌مداران مشاوره می‌دهند. بدین وسیله سیاست‌گذاران و مردم را قادر می‌سازد تا در مورد‌های عمومی آگاهانه تصمیم بگیرند. مراکز فکری ممکن است نهادهای وابسته یا مستقلی باشند که به عنوان ارگان‌های دائمی ساخته شده‌اند و اغلب به عنوان پلی بین دانشگاهیان و جوامع سیاستگذاری و بین دولتها و جامعه مدنی، در جهت منافع عمومی خدمت می‌کنند؛ صدای مستقلی که تحقیقات کاربردی و اساسی را به زبانی ترجمه می‌کند قابل درک، قابل اعتماد و در دسترس برای سیاست‌گذاران و مردم باشد» (McGann, 2021: 13)

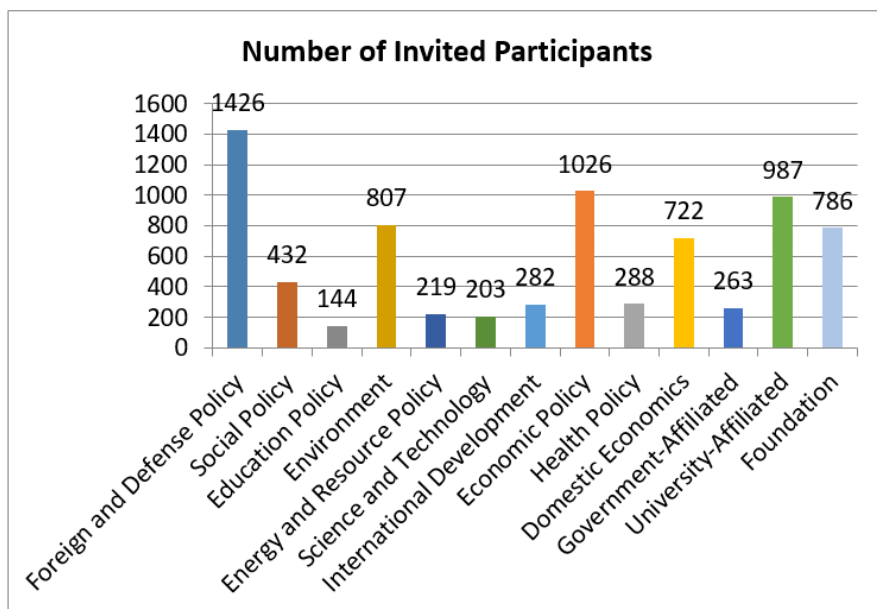
گستره موضوعی فعالیت مراکز فکری در کشورها مختلف شامل، همه بخش‌های سیاست‌گذاری عمومی است که دولت‌ها متولی آن هستند. به استناد آخرین گزارش جهانی جوامع و مراکز فکری^۳، بیشترین

1. Sherry Arnstein

2. TTCSP

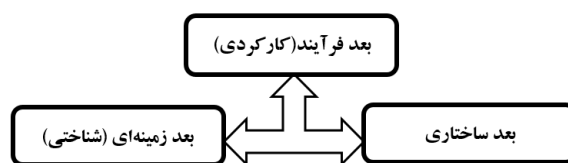
3. TTCSP

تعداد مراکز فکری در حوزه سیاست گذاری خارجی و دفاعی متمرکز هستند؛ که بیانگر فراوانی به کارگیری مراکز فکری در سیاست گذاری امنیت ملی در سرتاسر جهان است.

شکل ۱ فراوانی موضوعی مراکز فکری (همان)

چارچوب مفهومی این مقاله برای بررسی چالش های مشارکت مراکز فکری راهبردی ج.ا.ا در سیاست گذاری امنیت ملی با عنوان شناختی، ساختاری و کارکردی قابل تطبیق با سطوح ماهوی، فرایندی و کارکردی مدل سیاستگذاری مشارکتی ارائه شده توسط اشتریان و همکاران و همچنین مدل سه بعدی^۱ آسیب شناسی میرزایی که شامل ساختار، رفتار (کارکردی) و زمینه (شناختی) است (میرزایی، ۱۳۷۷: ۳۹-۳۷).

شکل ۲: مدل سه بعدی (همان: ۳۸)

علت نام گذاری این مدل به سه بعدی آن است که ارتباط بین عوامل ساختاری، شناختی و کارکردی به گونه ای است که هیچ پدیده یا رویدادی نمی تواند خارج از تعامل این سه بعد صورت گیرد. به عبارت دیگر، رابطه بین این سه بعد یک رابطه تنگاتنگ است و در عمل از هم جدایی ناپذیرند در واقع،

1. The three Dimensional Model of co-structure-content-context

نوع روابط موجود بین این سه بعد از نوع لازم و ملزوم بوده و به مثابه سه بعد تعامل مراکز فکری و سیاستگذاری هستند. منظور از مشکلات شناختی، مجموعه مشکلات و چالش های مربوط به ادراک و برداشت سیاستگذاران امنیتی از جایگاه و نقش مشارکت سیاستی مراکز فکری در سیاستگذاری امنیت ملی و همچنین ذهنیات و ادراک اندیشه‌ورزان مراکز فکری از اصول و راهبردهای تاثیرگذار بر سیاستگذاران امنیت ملی است. مشکلات ساختاری مراکز فکری اعم از منابع اداری، مالی، انسانی و ارتباطی که در مشارکت سیاستی این مراکز در سیاستگذاری امنیتی نقش دارند و همچنین اقدامات ساختاری سیاستگذاران امنیت ملی که تسهیل کننده مشارکت مراکز فکری در فرایند سیاستگذاری امنیت ملی است؛ منظور از مشکلات کاردی، موارد مربوط به برون دادهای مراکز فکری که به مشارکت سیاستی این مراکز در سیاستگذاری امنیتی و همچنین نوع برخورد سیاستگذاران امنیتی با توصیه‌ها و تحلیل‌های سیاستی ارائه شده از سوی مراکز فکری است.

نقش و کارکرد مراکز فکری در سیاستگذاری امنیتی

در جمهوری اسلامی نیز مانند سایر دولت‌ها، سیاستگذاری امنیتی اهمیت فراوانی دارد. سیاستگذاری اثربخش در این بخش مستلزم شناخت و آگاهی علمی و واقعی از امکانات، شرایط، مسائل و راه‌حل‌های ممکن/مطلوب این حوزه است. یکی از سازوکارها و لوازم رسیدن به این سطح از سیاستگذاری، را می‌توان ایجاد مرکز فکری معرفی نمود.

با وجود کارکردها و ظرفیت‌های مراکز فکری در فرایند سیاستگذاری امنیت ملی، جایگاه نامناسب ایران در میان سایر کشورهای منطقه باوجود داشتن مراکز فکری متعدد، نشان از ضعف و ناکارآمدی مراکز فکری ایرانی دارد (نبوی، ۱۳۹۵).^۱

در فهرست رتبه‌بندی مراکز فکری برتر جهان در حوزه دفاعی امنیتی، نام ۱۱۰ مرکز فکری به چشم می‌خورد. که از مراکز فکری ایرانی، موردی به چشم نمی‌خورد. در بیست نام نخست، ۸ مرکز فکری از ایالات متحده آمریکا، ۳ مرکز فکری از فرانسه، ۲ مرکز فکری از انگلیس و مراکز فکری از رژیم صهیونیستی، آلمان، ژاپن، چین، استرالیا و ترکیه به چشم می‌خورد (McGann, 2020).

Top Defense and National Security Think Tanks 2019	
۱	International Institute for Strategic Studies (IISS) (United Kingdom)
۲	(RAND Corporation (United States
۳	(Brookings Institution (United States
۴	Royal United Services Institute (RUSI) (United Kingdom)

۵	Belfer Center for Science and (International Affairs (United States
۶	European Union Institute for Security (Studies (EUISS) (France
۷	Carnegie Endowment for International (Peace (United States
۸	(Atlantic Council (United States
۹	National Institute for Defense Studies (NIDS) (Japan
۱۰	Center for a New American Security (CNAS) (United States
۱۱	Council on Foreign Relations (CFR) (United States
۱۲	Institute for National Security Studies (INSS) (Israel
۱۳	Australian Strategic Policy Institute (ASPI) (Australia
۱۴	(Heritage Foundation (United States
۱۵	Institute for International Strategic Studies (IISS) (China
۱۶	Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP) (Germany
۱۷	Institut des Relations Internationales et (Stratégiques (IRIS) (France
۱۸	French Institute of International Relations (IFRI) (France
۱۹	Centre for Economics and Foreign Policy (Studies (EDAM) (Turkey
۲۰	(Istituto Affari Internazionali (IAI) (Italy

سیاستگذاری امنیت ملی؛

بوزان^۱، سیاستگذاری امنیت ملی را مدیریت امنیتی نظامهای سیاسی و به عبارتی کشورداری^۲ به معنای

1. buzan

2. State Craft

مجموعه‌ای از گرایش‌ها، آموزه‌ها (دکترین‌ها)، سیاست‌ها (خط‌مشی‌ها)، نهادها، فراگردها و فعالیت‌های مترتب بر تضمین حکومت، امنیت و بقای واحدهای متحد سیاسی می‌داند. (بوزان، ۱۳۸۲: ۱۲). در واقع سیاست‌گذاری امنیت ملی عبارت است از شناسایی مسایل و مشکلات به همراه کوشش آگاهانه، سنجیده و سازمان‌یافته دولت برای ایجاد تغییر در وضع موجود، کنترل و مدیریت آسیب‌ها و تهدیدات و دستیابی به اهداف مطلوب در حوزه امنیت ملی که با هماهنگ‌سازی عناصر مختلف قدرت ملی و بکارگیری مناسب آن میسر می‌شود (رهپیک، ۱۳۸۷: ۱۱۲).

پیشینه پژوهش

بررسی‌های پژوهشگر در میان کتب و پایگاه‌های معتبر علمی نشان می‌دهد؛ پژوهشی که به آسیب‌شناسی مشارکت مراکز فکری راهبردی در سیاست‌گذاری امنیت ملی ج.ا.ای پرداخته باشد و مهم‌ترین چالش‌ها و مشکلات نقش‌آفرینی این مراکز در فرایند سیاست‌گذاری را شناسایی و ارائه نماید؛ (حداقل در منابع آشکار) در دسترس نیست. با این توضیح در ادامه به برخی از ادبیات پژوهشی مرتبط با موضوع اشاره می‌شود.

کریمی و سلطانی (۱۳۹۹) در مقاله‌ای توصیفی-تحلیلی به موضوع «آسیب‌شناسی نقش اندیشیده‌ها در سیاست‌گذاری خارجی جمهوری اسلامی ایران» پرداخته‌اند؛ این مقاله موانع پیش‌روی فعالیت و اثرگذاری آن‌ها در روند سیاست‌گذاری خارجی جمهوری اسلامی، بررسی و تحلیل نموده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که عدم استقلال مالی و اداری، دولتی و شبه‌دولتی بودن، فقدان پیوند ساختاری با سیاست خارجی و بی‌توجهی به کارشناسان، مهم‌ترین و برجسته‌ترین موانع نقش‌آفرینی اندیشکده‌ها در حوزه سیاست‌گذاری خارجی جمهوری اسلامی ایران به شمار می‌آیند.

زاهدی و نصر (۱۳۹۶) در قالب مقاله پژوهشی به موضوع «چالش‌های اتاق فکر در ایران» چالش اتاق‌های فکر سازمان‌های دولتی ایران را از سال ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۳ در تهران مورد بررسی قرار داده و هشت از مورد چالش اصلی اتاق‌های فکر ایران را فقدان دانش نظری، فقدان آموزش، فقدان مشتری، ساختار معیوب سازمانی، احساس نخبگی در میان مدیران ارشد و بی‌توجهی به ایده‌ها، ناتوانی در جهت‌دهی و سیاست‌گذاری قاطع، نداشتن راهبرد مشخص، عدم نیاز واقعی مدیران ارشد به اتاق فکر را ذکر نموده است.

گزارش نشست خبری (۱۳۹۸) با عنوان «بررسی مسائل و چالش‌های پژوهش راهبردی»^۱ با حضور برخی از نمایندگان مراکز فکری راهبردی مرتبط با حوزه سیاست‌گذاری راهبردی تجربه کار خود در مراکز فکری راهبردی یا کار آن‌ها را آسیب‌شناسی کرده‌اند. نقطه قوت این گزارش بیان نقطه‌ضعف مراکز فکری

۱. «آسیب‌شناسی مسائل و چالش‌های راهبردی در کشور»، ماه نگار دیده‌بان امنیت ملی، شماره ۹۳، ۱۳۹۸.

از دو منظر مشتری/ مخاطب (کارفرما) و مرکز فکری یا اندیشکده (مجری) است و در مورد انتظارات و کارکردهای هر دو جایگاه مطالب مختصری ارائه شده است. که در ماهنامه شماره ۹۳ دیده‌بان امنیت ملی مرکز پژوهش‌های مطالعات راهبردی درج شده است.

در گزارش معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، (۱۳۹۸) با عنوان «نقش کانون‌های تفکر در فرایند سیاست‌گذاری»، ضمن اشاره به تأثیرگذاری کانون‌های تفکر بر فرایند سیاست‌گذاری به‌ضرورت پابندی کانون‌های تفکر به اصولی همچون استقلال مالی، فکری و حقوقی و همچنین عینیت و کیفیت پژوهش و پرهیز از تأیید صرف دیدگاه‌های قدرت حاکمه به‌منظور کمک مؤثر به تعمیق سیاست و سیاست‌گذاری و ارتقای سیاست‌ها و سیاست‌گذاری‌ها در روند توسعه کشور اشاره شده است.

با توجه به موارد اشاره شده می‌توان گفت؛ موضوع ناکارآمدی این مراکز در عرصه سیاست‌گذاری ایران توسط پژوهشگران داخلی به‌صورت کلی موردبررسی و آسیب‌شناسی قرارگرفته است. ولیکن تاکنون پژوهش جامع، دقیق و نظام‌مندی درباره بررسی وضع موجود این مراکز در ایران، شناسایی و ارائه مهم‌ترین چالش‌ها و مشکلات پیش روی این مراکز که مانع از تعامل و اثربخشی این مراکز در فرایند سیاست‌گذاری می‌شود در دسترس نیست. بنابراین به لحاظ قلمرو موضوعی و قلمرو مکانی، پژوهشی در منابع فارسی و لاتین راجع به چالش‌های کارکرد مراکز فکری در فرایند سیاست‌گذاری امنیت ملی ج.ا.ا مشاهده نشده است. در مورد تفاوت‌های این مقاله با پژوهش‌های انجام شده چند مورد قابل ذکر است:

- ۱- پرداختن به الگوی رایج مراکز فکری در سیاست‌گذاری امنیت ملی
- ۲- شناسایی مهم‌ترین مشکلات و چالش‌های مراکز فکری در فرایند سیاست‌گذاری امنیت ملی از طریق مصاحبه با مدیران و پژوهشگران مراکز فکری فعال و مرتبط، استادان دانشگاه و نخبگان سیاست‌گذاری امنیت ملی

روش‌شناسی تحقیق

روش تحقیق این پژوهش، آمیخته است. در مرحله اول پژوهشگر، مطالعه اسناد و مصاحبه‌های عمیق با پژوهشگران و متولیان مراکز فکری مرتبط با سیاست‌گذاری ملی در حوزه امنیت ملی و دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی انجام شد. برای انجام تکنیک اسنادی، ابتدا با توجه به اهداف تحقیق و موضوع مطالعه به بررسی پیشینه و منابع اطلاعاتی مربوط به این موضوع پرداخته شد. در این راستا با کلیدواژه‌های اندیشکده، اتاق فکر، کانون تفکر، مراکز فکری و فرایند سیاست‌گذاری امنیت ملی در پایگاه داده‌های علمی نورمگز، مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، پرتال جامع علوم انسانی، پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایراندک)، پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی و خارجی دانشگاه تهران به جمع‌آوری

منابع مربوطه اقدام شد. در مطالعه منابع جمله، عبارت یا پاراگرافی از متن که در مورد ماهیت، کارکرد و چالشهای نقش آفرینی مراکز فکری در فرایند سیاست گذاری آمده بود یادداشت و در جداول مفهومی با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی کدگذاری باز و محوری شد. حاصل این بررسی و مطالعه رسیدن به یک الگوی مفهومی بود که راهنمایی برای مرحله مصاحبه با خبرگان بوده است؛ در این مرحله با نمونه گیری گلوله برفی، مصاحبه عمیق انجام شد. ابتدا ۵ نفر به عنوان خبرگان اولیه تحقیق مشخص و سپس اقدام به انجام مصاحبه ها گردید؛ که در مجموع با ۱۲ نفر مصاحبه انجام و اشباع نظری حاصل شد. روش اصلی مرحله دوم پژوهش، پیمایشی بوده بدین صورت که مشکلات به کارگیری مراکز فکری در فرایند سیاست گذاری امنیت ملی بر اساس مرحله اول در قالب پرسشنامه ای با ۳۴ گویه بر مبنای طیف لیکرت تدوین و پس از اطمینان از روایی محتوا (دریافت نظر ۵ تن از خبرگان و انجام اصلاحات پیشنهادی) و پایایی (آلفای کرونباخ پرسشنامه ۰/۹۵۷) در معرض قضاوت ۶۰ نفر از کارشناسان سیاست گذاری و تحلیلگران مراکز فکری به عنوان جامعه نمونه قرار گرفت؛ و در نهایت اطلاعات جمع آوری شده از پرسشنامه ها با استفاده از نرم افزار SPSS و آزمون فریدمن مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
.957	۶۰

تحلیل مصاحبه با خبرگان

با مرور ادبیات پژوهش و تحلیل محتوای کیفی آن، مقوله های فرعی و اصلی راجع به چالش ها و مشکلات کارکرد مراکز فکری در فرایند سیاست گذاری راهبری استخراج گردید؛ و چارچوب مفهومی مصاحبه با خبرگان، مشخص شد. نتایج تحلیل محتوای ادبیات پژوهش در جدول شماره ۱ آورده شده است.

جدول ۱- تحلیل محتوای ادبیات پژوهش

مقوله اصلی	مقوله فرعی	ارجاع	مفاهیم اولیه
شناختی	عدم درک و نبود زمینه مشارکت مراکز فکری در سیاست گذاری	احمدی لفورکی، ۱۳۹۹ Mc Gann, 2020: 13 دیده بان امنیت ملی، ۱۳۹۸ زند، ۱۳۹۰: ۱۳۷ صالح رشید و همکاران، ۱۳۹۶ لاجوردی، ۱۳۹۰ راهداری، ۱۳۹۳	مجبوریت پژوهش و تفکر راهبردی در کشور ضدیت فضای سیاسی با مراکز فکری ساختار بوروکراتیک بسته و متمرکز سیاست گذاری سکوت یا عدم برخورد جدی با گزارش های تحلیلی استقبال ضعیف نهادهای سیاست گذار از مراکز فکری عدم نیاز واقعی مدیران ارشد به اتاق فکر کار گزاران و مدیران مراکز فکری را کالای لوکس می دانند خود بینی کار گزاران و مدیران خودمحوری کار گزاران و مدیران عدم درک جایگاه کانون تفکر در خط مشی عمومی مراکز فکری به مثابه کالای لوکس تفکر منفی نسبت به مراکز فکری
	موانع فرهنگی در مراکز فکری	McGann, ۲۰۱۶ راهداری، ۱۳۹۳	موانع زبانی و فرهنگی برخورد فرهنگ ها در اتاق های فکر
	نا آشنا بودن مراکز فکری از چگونگی شکل گیری سیاست	لاجوردی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۶۱-۱۸۷ کریمی و همکاران، ۱۳۹۹	عدم شناخت چگونگی شکل گیری سیاست های عمومی توسط مراکز فکری عدم آشنایی با چگونگی شکل گیری سیاست گذاری
	نبود زمینه مشارکت مراکز فکری	دیده بان امنیت ملی، ۱۳۹۸	شفاف نبودن و نبود زمینه برای مشارکت کارآمد تمامی ذی نفعان.
	نا آشنا بودن کار گزاران با مباحث سیاست گذاری	دیده بان امنیت ملی، ۱۳۹۸	جوان بودن مباحث سیاست گذاری در ایران

مفهوم اولیه	ارجاع	مقوله فرعی	مقوله اصلی
نبود فرهنگ سرمایه گذاری خیریه در این گونه فعالیت ها نبود سنت و انگاره پشتیبانی وقف از مراکز فکری فقدان منابع اجتماعی و حمایت های اجتماعی	لاجوردی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۶۱-۱۸۷ کریمی و همکاران، ۱۳۹۹	نبود فرهنگ حمایت خیریه ها از مراکز فکری	
سطحی نگری و سیاست زدگی مراکز فکری وارد کردن اتهام سیاست زدگی به یکدیگر جهت گیری سیاسی و عقیدتی	دیده بان امنیت ملی، ۱۳۹۸ زند، ۱۳۹۰ راهداری ۱۳۹۳	اتهام متقابل سیاست زدگی	
ابهام و تناقض در مجموعه اهداف ملی اختلاف نظر در تعریف منافع ملی از سوی دو طرف	دیده بان امنیت ملی، ۱۳۹۸ زند، ۱۳۹۰	چالش ابهام و تناقض در اهداف ملی از سوی نخبگان فکری و کارگزاران امنیتی	
تفکر خطی و خودکار در مقابل تفکر خلاق در مراکز فکری تفکر خودکار و سوگیرانه	McGann, ۲۰۱۶ مرکز پژوهش های مجلس، ۱۳۹۸: ۲۷	چالش تفکر خطی و سوگیری	
نگاه کوتاه مدت و تمرکز حداکثری بر تحولات جاری و نبود برنامه پژوهشی میان مدت یا دراز مدت محصولات فکری ناظر بر نیاز آتی نیست کانون های تفکر تحلیلی عمیق از گذشته حال و آینده ندارند	احمدی لغورکی، ۱۳۹۹ دیده بان امنیت ملی، ۱۳۹۸ لاجوردی ۱۳۹۰	ضعف در مطالعات آینده پژوهی	
دو گانه جهانی - بومی و معضل نبودن ارتباط بین المللی	احمدی لغورکی، ۱۳۹۹	چالش نبود ارتباط بین المللی مراکز فکری	مشکل ساختاری

مقوله اصلی	مقوله فرعی	ارجاع	مفاهیم اولیه
	چالش نبود ارتباط با رسانه‌ها	احمدی لغورکی، ۱۳۹۹ لاجوردی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۶۱-۱۸۷ کریمی و همکاران، ۱۳۹۹ احمدی لغورکی، ۱۳۹۹ راهداری، ۱۳۹۳	نبود ارتباط مناسب و لازم با رسانه‌ها و به‌کارگیری وسایل ارتباطات جمعی برای انعکاس دستاوردهای علمی نبود ارتباط مناسب و لازم مراکز فکری با رسانه‌ها نبود ارتباط لازم با افکار عمومی و رسانه‌های جمعی ضعف در ارائه ایده و طرح آن در رسانه‌ها
	چالش وابستگی و نبود استقلال رویکردی	McGann, ۲۰۱۶ لاجوردی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۶۱-۱۸۷ احمدی لغورکی، ۱۳۹۹ دیده‌بان امنیت ملی، ۱۳۹۸ راهداری و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۴ کریمی و همکاران، ۱۳۹۹ مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۸:۲۲ جابری ۱۳۹۴ راهداری ۱۳۹۳	نداشتن استقلال مالی، فکری و حقوقی مراکز فکری مهم‌ترین موضوعی که مراکز فکری در سراسر جهان با آن مواجه هستند، مشکلات بودجه است عدم دسترسی به تأمین‌کننده‌های متنوع مالی چالش حفظ استقلال نسبی ساختاری، مالی و تحلیلی کاهش بودجه تحقیقات سیاسی عدم وجود زیرساخت مناسب مالی تمایل بخش خصوصی و دولتی به‌جای سرمایه‌گذاری روی ایده‌ها و مؤسسات به اعطای بودجه‌های کوتاه‌مدت استفاده از بودجه عمومی و وابستگی شدید بودجه‌ای عدم دسترسی به تأمین‌کننده‌های متنوع مالی خصوصی فقدان منابع سیاسی و حمایت‌های مالی و اداری مهم‌ترین موضوعی که کانون‌های تفکر با آن مواجه هستند، مشکلات بودجه است تأمین مالی کمبود منابع مالی وابستگی به منابع مالی دولتی

مفاهیم اولیه	ارجاع	مقوله فرعی	مقوله اصلی
عدم رایزنی‌های مؤثر برای دستیابی به تصمیم گیران فقدان رایزنی مؤثر و به موقع مراکز فکری با تصمیم گیران اصلی سیاست‌گذاری جمهوری اسلامی ایران مخدوش بودن رابطه میان پژوهش راهبردی و کانون‌های تولید شناخت راهبردی با نظام اجرایی و سیاست‌گذاری نبود ارتباط مناسب بین جریان نخبگی فکر با حاکمیت چالش ارتباط با سیاست‌گذاران رایزنی‌های مؤثر برای دستیابی به تصمیم گیران بانفوذ عدم دسترسی به نهادها و افراد مهم و تأثیرگذار	لاجوردی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۶۱-۱۸۷ کریمی و همکاران، ۱۳۹۹ دیده‌بان امنیت ملی، ۱۳۹۸، McGann, ۲۰۱۶ راهداری، ۱۳۹۳ مک‌گان، ۲۰۱۴	چالش ارتباط‌گیری با تصمیم گیران	
نبود استقلال رویکردی در پژوهش و تولید ادبیات بر اساس ذائقه مشتری نداشتن استقلال حرفه‌ای پژوهشگران فقدان استقلال اتاق فکر عدم استقلال	دیده‌بان امنیت ملی، ۱۳۹۸ راهداری، ۱۳۹۳ لاجوردی، ۱۳۹۰	نبود استقلال رویکردی	
موازی کاری، جزیره‌ای عمل کردن، نبود هم‌افزایی چالش شبکه‌ای شدن	احمدی لغورکی، ۱۳۹۹ راهداری، ۱۳۹۳	نبود ارتباط شبکه‌ای	

مقوله اصلی	مقوله فرعی	ارجاع	مفاهیم اولیه
	چالش جذب، پرورش و حفظ نیروی انسانی متخصص	دیده بان امنیت ملی، ۱۳۹۸ لاجوردی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۶۱-۱۸۷ کریمی و همکاران، ۱۳۹۹ احمدی لغورکی، ۱۳۹۹ راهداری و همکاران، ۱۳۹۶: ۳۲-۵۴ لاجوردی، ۱۳۹۰ مک‌گان، ۲۰۱۴ مک‌گان، ۲۰۱۴ ادیانی، ۱۳۹۱ راهداری، ۱۳۹۳	نداشتن روشی نظام‌مند برای پرورش کارشناسان و بهره‌مندی از کارشناسان قوی فقر کارشناسان زبده و صاحب‌نظر در حوزه مطالعاتی راهبردی نابالغی شخصیتی در میان برخی مدیران و پژوهش‌گران عدم تناسب تخصص اعضای اندیشکده‌ها با نوع اهداف و رسالت آن‌ها؛ نامنی شغلی و نداشتن استقلال حرفه‌ای پژوهشگران عدم بهره‌گیری از متخصصان برای ارزیابی سیاست‌ها عدم تناسب تخصصی اعضای اندیشکده‌ها فقدان آموزش لازم در حوزه اندیشیدن و فکر عدم استفاده از فرهیختگان به‌کارگیری افراد بی‌انگیزه و بی‌کیفیت ناتوانی بر جذب نخبگان ناتوانی در حفظ نخبگان فقدان آموزش‌های لازم در حوزه اتاق فکر نداشتن آموزش لازم
مشکلات کارکردی	تأخیر و ضعف در ارائه محصولات غیر کاربردی	احمدی لغورکی، ۱۳۹۹ دیده بان امنیت ملی، ۱۳۹۸ لاجوردی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۸۷-۱۶۱ لاجوردی، ۱۳۹۰	محتوای تولیدی مراکز فکری به دلیل روندهای دست‌وپا گیر تولیدی و توزیعی بازمان رویداد تطابق ندارند محتوای تولیدی مراکز فکری قطعیت نتیجه‌ای یا توصیه‌ای ندارند بی‌بهره بودن محتوای تولیدی مراکز فکری و از نوآوری و توصیه اجرایی ارائه نشدن محصولات با شکل و ادبیات مطلوب و نیاز سیاست‌گذاران عدم شفافیت و پاسخ‌گویی مراکز فکری

مفهوم اولیه	ارجاع	مقوله فرعی	مقوله اصلی
به دلیل عدم درک پویایی‌های روز و روندهای نوظهور مراکز فکری بعضاً دچار تکرار و انفعال می‌شوند ایستادن شدن اتاق فکر	احمدی لغورکی، ۱۳۹۹ م. پ. مجلس، ۱۳۹۸:۲۰ راهداری ۱۳۹۳	چالش انفعال مراکز فکری	
درک ناکافی از هویت مخاطبان معضل شناخت مخاطب یا مشتری معضل شناخت نیازها و انتظارات مخاطب یا مشتری فقدان مشتری مناسب سازمانی برای ایده	لاجوردی و همکاران، ۱۳۸۱ احمدی لغورکی، ۱۳۹۹ دیده‌بان امنیت ملی، ۱۳۹۸ راهداری و همکاران، ۱۳۹۳: ۵۴	چالش مشتری مداری	
عدم ارزیابی از برنامه‌های دولتی (به‌عنوان دستور کار اصلی مراکز فکری) نداشتن مجوز برای ارزیابی دقیق مبتنی بر واقع گرایی نتایج سیاست‌گذاری در جمهوری اسلامی ایران نداشتن بازخورد از مشتری ناتوانی در ارزیابی واقعی اتاق فکر	لاجوردی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۶۱-۱۸۷ کریمی و همکاران، ۱۳۹۹ احمدی لغورکی، ۱۳۹۹ راهداری ۱۳۹۳	چالش ارزیابی اثربخشی مراکز فکری	
تئوری زدگی غیربومی نظام دانشگاهی کشور و عدم تعادل بین پژوهش‌های دانشگاهی و معطوف به عمل پررنگ بودن جنبه‌های نظری محصولات تولیدی و کم بودن یا فقدان جنبه کارکردی از منظر سیاستی و سیاسی. بی‌توجهی به واقعیت‌های جهان بیرونی تئوریک دانستن مسائل یا بر مبنای الگوی غیربومی دانستن	احمدی لغورکی، ۱۳۹۹ دیده‌بان امنیت ملی، ۱۳۹۸ لاجوردی ۱۳۹۰	تئوری زدگی و فقدان جنبه کارکردی محصولات مراکز فکری	

یافته‌های تحقیق

نتایج حاصله از مصاحبه با خبرگان با در نظر گرفتن مشکلات شناختی، ساختاری و کارکردی به‌عنوان مقوله‌های اصلی به شکل زیر کدگذاری شد. شناختی با واژه «A»، ساختاری با واژه «B»، کارکردی

با واژه «C»، در مرحله بعد نسبت هرکدام از مقوله‌های اصلی با مراکز فکری و سیاست‌گذاری امنیت ملی به‌منظور مشخص شدن نسبت هرکدام در تحقیق کدگذاری مقوله‌های فرعی به شکل زیر انجام پذیرفت: سیاست‌گذاری امنیت ملی با واژه «a»، مراکز فکری با واژه «b»، در مرحله بعد جهت یافتن بهتر کد مربوط به مصاحبه‌شونده، به شکل زیر انجام اختصاص یافت: مصاحبه‌شونده ۱ با واژه «O»، مصاحبه‌شونده ۲ با واژه «P»، مصاحبه‌شونده ۳ با واژه «Q»، مصاحبه‌شونده ۴ با واژه «R»، مصاحبه‌شونده ۵ با واژه «S»، مصاحبه‌شونده ۶ با واژه «T»، مصاحبه‌شونده ۷ با واژه «U»، مصاحبه‌شونده ۸ با واژه «V»، مصاحبه‌شونده ۹ با واژه «W»، مصاحبه‌شونده ۱۰ با واژه «X»، مصاحبه‌شونده ۱۱ با واژه «Y»، مصاحبه‌شونده ۱۲ با واژه «Z»

برای تنظیم جداول، پس از ویرایش متن مصاحبه و حذف زوائد ظاهری و باطنی- موارد غیر مرتبط از نظر فحوائ کلام و متن- و بخش‌های تکراری و زائد بدون دست بردن در اصل مصاحبه و حفظ اصالت محتوای مصاحبه، ستون مربوط به مقوله اصلی شامل شناختی، ساختاری و کارکردی و ستون مربوط به مقوله‌های فرعی با توجه به نسبت آن با مراکز فکری و سیاست‌گذاران امنیت ملی در جدول زیر تنظیم شد و فراوانی کدهای مشابه مرتبط با مقوله‌ها ذکر شد.

جدول ۲- تحلیل محتوای مصاحبه با خبرگان

مقوله اصلی	مقوله‌های فرعی	کدهای مشابه	فراوانی
مشکلات شناختی	سیاست زدگی، بخشی نگری، جناحی شدن	A.2.b.S- A.3.b.S - A.4.b.S-A.5.b.T-A.6.b.V A.7.b.Z	۶
	سوگیری و خطای شناختی اندیشه‌ورزان	A.1.b.Q- A.8.b.T-A.9.b.P -A.10. b.Y-A.11. b.Z	۵
	چالش اعتماد	A.13.b.Q-A.14.a.T-A.15. b.Y A.16. b.X	۴
	چالش درک نادرست مراکز فکری	A.27.b.O, A.28.b.Q-A.29.b.Q- A.30.b.R-A.31.b.U-A.32.b.V- A.33.b.X- A.34. b.Y-A.35. b.Z- A.36.b.W	۱۰
	نبود آینده‌پژوهی در تحقیقات مراکز فکری	A.40. b.Y-A.41.b.W	۲

مقوله اصلی	مقوله‌های فرعی	کدهای مشابه	فراوانی
	چالش عدم احتیاج و بی‌اعتنایی سیاست‌گذاران امنیتی به مشورت و توصیه مراکز فکری	A.42.a.T-A.43.a.V-A.44.a.W-A.45.a.W-A.46. a. X-A.47. a.X-A.48. a.Z-A.49.a.Q-A.50.a.R-A.51.a.U-A.52. a.Y	۱۱
	چالش نبود سند امنیت ملی و بی‌اطلاعی مراکز فکری از اهداف و نیازهای سیاست‌گذار امنیت ملی	A.53.a.Q-A.54.b.R-A.55.a.V A.56.a.Y	۴
	نبود درک مناسب از نظام معنایی مراکز	A.57.a.T-A.58. b. X-A.59. b.Y	۴
	چالش اعتماد متقابل	A.17.a.O-A.17.a.P-A.18.a.S-A.19.a.T-A.20.a.V-A.21. a.X-A.22-a.U-A.23.a.W-A.24.b.W A.25. a.X A.26. a.Z	۱۲
مشکلات ساختاری	ضعف ارتباط رسانه‌ای مراکز فکری	B.60.b.Q- B.61.b.W-B.62. b.X B.63. b.Y-B.64. b.Z	۵
	محدودیت دسترسی به منابع تحقیقاتی	B.65.b.P-B.66.b.P-B.67.b.P	۳
	وابستگی ساختاری و رویکردی مراکز فکری به دولت	B.68.b.O B.68.b.S-B.69.b.V-B.70.b.V	۴
	ضعف آموزش تخصصی مراکز فکری	B.71.b.Q-B.72.b.R-B.73.b.V B.74. b.Z	۴
	چالش تعامل سازنده مراکز فکری و کارگزاران امنیت ملی	B.75.b.R-B.76.c.S-B.77.c.T B.78.b.W-B.79.b.X-B.80. b.Y B.81. b.Z	۷
	چالش منابع مالی مراکز فکری مستقل	B.82.b.O- B.82.b.P-B.83.b.S-B.84.b.Q-B.85.b.T-B.86.b.V-B.87.b.W-B.88.b.Y-B.89. b.Z	۹
	چالش جذب، پرورش و حفظ اندیشه‌ورزان متخصص	B.90.b.R- B.91.b.T- B.92.b.T-B.93.b.V- B.94. b.Y- B.95.b.P B.96.b.V	۷

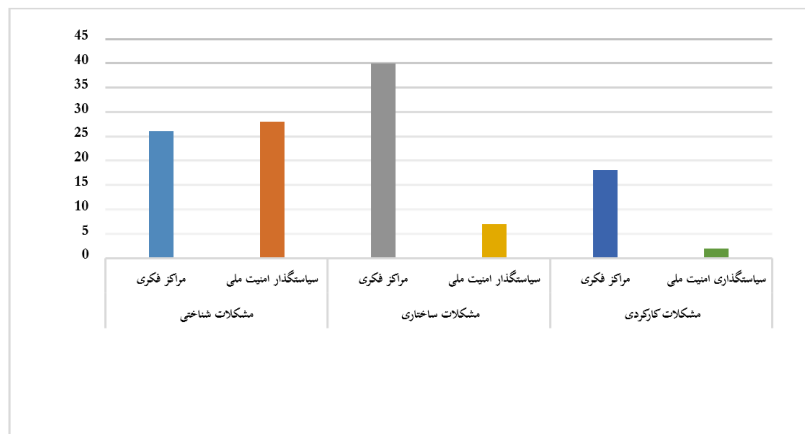
مقوله اصلی	مقوله‌های فرعی	کدهای مشابه	فراوانی
	قدمت کم مراکز فکری امنیتی و نبود انباشت دانشی مناسب	B.105.b.T- B.106.b.V	۲
	توسعه کمی و بی‌هدف	B.107.b.T	۱
	فضای بسته سیاست‌گذاری امنیت ملی و بی‌نیازی از مشارکت مراکز فکری	B.97.b.O-B.97.b.U- B.98.b.Z - -B.99.a.T-B.100. a.Y- B.101. a.Y B.102. a.Y- B.103.a.Z-B.104. a.Z	۹
مشکلات کارکردی	ارائه محصولات فکری غیر کاربردی و خارج از نیازمندی سیاست‌گذاران امنیت ملی	C.108.b.Q-C.109.b.U- C.110.b.V-C.111. b. X-C.112. b.X-C.113. a.Y C.114. b.Y-C.115. b.Z, C.116.b.W	۹
	ضعف متدولوژی تحلیل گران مراکز فکری	C.117.b.P-C.118.b.V	۲
	تئوری زدگی و ارائه تحلیل‌ها انتزاعی و بدون کاربرست	C.119.b.Q-C.120.b.V C.121. b.Z, C.122.b.T	۴
	روزمرگی و سیستم کارمندی مراکز فکری	C.122.b.W-C.123. a.Y, C.124. b.Z	۳
	به کارگیری مراکزی موافق باهدف توجیه تصمیمات عدم به کارگیری مراکزی با نقش مشورتی به صورت مستمر	C.1.a, C.18.a	۲

برای حصول اطمینان از روایی مرحله نخست پژوهش یعنی دقیق بودن یافته‌ها از منظر پژوهش‌گر، پرسشنامه‌ای بر اساس جداول محاسبه امتیاز تأثیر^۱، محاسبه نسبت روایی محتوی^۲ و محاسبه شاخص روایی محتوی^۳ تهیه و در اختیار جامعه آماری قرار گرفت. پس از امتیازدهی گروه خبرگی در سه مرحله به شاخص‌های مذکور و با توجه به میزان امتیاز کسب‌شده توسط هر شاخص، تعداد شاخص‌های قابل توجه که می‌توانستند در پرسشنامه مطرح شوند به ۳۴ عنوان کاهش یافت. گفتنی است گویه‌های ۱ تا ۱۲ پرسشنامه مربوط به مشکلات شناختی، گویه‌های ۱۳ تا ۲۶ مربوط به مشکلات ساختاری و گویه‌های ۲۷ تا ۳۴ مربوط به مشکلات کارکردی است.

1. Impact score

2. Content Validity Ratio

3. Content Validity Index

شکل ۳- نمودار فراوانی مشکلات مراکز فکری و سیاست‌گذاران امنیت ملی
برای مشخص نمودن اولویت‌بندی مشکلات احصاء شده از نرم‌افزار SPSS (آزمون فریدمن) استفاده شد که نتایج حاصله در جداول زیر اشاره شده است.
الف - اولویت‌بندی مرتبط با مشکلات شناختی به کارگیری مراکز فکری در فرآیند سیاست‌گذاری امنیت ملی ج.ا.ا.:

جدول ۳- رتبه‌بندی فریدمن مشکلات شناختی	
مشکلات شناختی	میانگین رتبه‌ای
کارگزاران امنیت ملی از جایگاه مراکز فکری کافی نبودن درک	۷,۰۰
جزئی‌نگری و عدم آینده‌پژوهی مراکز فکری در موضوعات امنیتی	۷,۰۳
سیاست‌گذاری، بخشی‌نگری و جناحی شدن اندیشه‌ورزان امنیتی	۷,۰۰
درک نامناسب مراکز فکری از ملاحظات عینی و عملی سیاست‌گذاری امنیت ملی	۸,۰۰
تصور دانایی، تکبر و مقاومت سیاست‌گذاران امنیتی در برابر توصیه‌های سیاستی مراکز فکری	۵,۰۰
بی‌اعتمادی فی‌مابین اندیشه‌ورزان مراکز فکری و سیاست‌گذاران امنیتی	۶,۰۰
ناکامی دو طرف در شناخت وظایف یکدیگر به‌عنوان یک مجموعه‌ی ارگانیک	۵,۰۰
برخورد منفعلانه اندیشه‌ورزان مراکز فکری در مواجهه با بی‌توجهی سیاست‌گذاران به ایده‌ها و توصیه‌های سیاستی	۴,۰۰
مطالبه قطعیت در برآوردها از سوی سیاست‌گذاران و ناتوانی تحلیل‌گران از ارائه آن.	۶,۰۰
سوگیری و اثرپذیری از ایدئولوژی در فرایند مطالعاتی و تحقیقاتی مراکز فکری	۷,۰۰
فضای بسته سیاست‌گذاری امنیت ملی و بی‌نیازی از مشارکت مراکز فکری	۶,۰۰

جدول ۳- رتبه‌بندی فریدمن مشکلات شناختی		
مشکلات شناختی		میانگین رتبه‌ای
سوئظن سیاست‌گذاران امنیت ملی به ارتباط بین‌المللی مراکز فکری		۵,۰۱
Test Statisticsa		
N	60	
Chi-Square	100.000	
df	11	
.Asymp. Sig.	.000.	
a. Friedman Test		

داده‌های جدول آزمون فریدمن نشان می‌دهد که ارزش خی‌دوی مشاهده‌شده ($100/000$) در درجه آزادی ۱۱ معنی‌دار است. در نتیجه بین میانگین‌های رتبه‌ای تفاوت‌های معناداری وجود دارد. به‌طوری‌که سؤال چهارم (درک نامناسب مراکز فکری از ملاحظات عینی و عملی سیاست‌گذاری امنیت ملی) با بالاترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۸) و سؤال هشتم (برخورد منفعلانه اندیشه‌ورزان مراکز فکری در مواجهه با بی‌توجهی سیاست‌گذاران به ایده‌ها و توصیه‌های سیاستی) با پایین‌ترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۴) قرار دارد. ارزش میانگین سایر سؤال‌ها در جدول فوق آمده است.

ب- اولویت‌بندی مرتبط با مشکلات ساختاری به کارگیری مراکز فکری در فرایند سیاست‌گذاری امنیت ملی ج.ا.ا:

جدول ۴- رتبه‌بندی فریدمن مشکلات ساختاری	
مشکلات ساختاری	میانگین رتبه‌ای
نبود بستر نهادی مشارکت مراکز فکری در سیاست‌گذاری امنیت ملی	۸,۰۴
عدم جابجایی کارگزاران امنیتی بازنشسته با تحلیلگران مراکز فکری	۶,۰۰
ساختار اداری، خطی و سلسله‌مراتبی در مراکز فکری راهبردی	۹,۰۰
چالش تعامل و هم‌پذیری متقابل بین مراکز فکری و سیاست‌گذاران	۸,۰۰
عدم دسترسی مراکز فکری به تأمین‌کننده‌های بایانات و متنوع مالی	۷,۰۰
وابستگی به حاکمیت و عدم استقلال در جذب هدفمند، موردی یا دائمی اندیشه‌ورزان متخصص	۸,۰۰
نبود افق و چشم‌انداز شغلی مناسب برای تحلیل‌گران مراکز فکری راهبردی	۸,۰۰
نبود ارتباط شبکه‌ای بین مراکز فکری راهبردی و موازی کاری به علت بی‌اطلاعی	۷,۰۰
مخدوش بودن رابطه میان مراکز فکری راهبردی با نظام اجرایی و سیاست‌گذاری	۷,۰۰

جدول ۴- رتبه‌بندی فریدمن مشکلات ساختاری		
مشکلات ساختاری		میانگین رتبه‌ای
نبود چشم‌انداز شغلی مناسب پژوهشگران		۸,۰۰
نبود ارتباط لازم و مناسب مراکز فکری با افکار عمومی و رسانه‌های جمعی		۵,۰۰
نامشخص بودن منطق نیازمندی سیاست‌گذاران، اهداف و استراتژی‌های ملی		۶,۰۰
قدمت کم مراکز فکری امنیتی و نبود انباشت دانشی مناسب		۴,۹۹
محدودیت دسترسی مراکز فکری به منابع تحقیقاتی مراکز فکری		۷,۰۰
Test Statistics ^a		
N	60	
Chi-Square	87.000	
df	13	
.Asymp. Sig	.000.	
a. Friedman Test		

داده‌های جدول آزمون فریدمن نشان می‌دهد که ارزش خی‌دوی مشاهده‌شده (۸۷/۰۰۰) در درجه آزادی ۱۳ معنی‌دار است. در نتیجه بین میانگین‌های رتبه‌ای تفاوت‌های معناداری وجود دارد. به‌طوری‌که سؤال پانزدهم (ساختار، اداری، خطی و سلسله‌مراتبی در مراکز فکری راهبردی) با بالاترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۹) و سؤال بیست و پنجم (قدمت کم مراکز فکری امنیتی و نبود انباشت دانشی مناسب) با پایین‌ترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۴) قرار دارد. ارزش میانگین سایر سؤال‌ها در جدول فوق آمده است. پ- اولویت‌بندی مرتبط با مشکلات کارکردی مراکز فکری در فرایند سیاست‌گذاری امنیت ملی ج.ا.ا:

جدول ۵- رتبه‌بندی فریدمن مشکلات کارکردی		
میانگین رتبه‌ای	مشکلات کارکردی	
۵,۰۰	نبود مکانیسم سنجش میزان رضایتمندی مشتریان (سیاست‌گذاران) و همچنین ارزیابی مصرف‌کنندگان	
۴,۰۰	ضعف متدولوژی تحلیل‌گران مراکز فکری راهبردی	
۴,۰۰	اغلب مراکز فکری بدون تمرکز بر مسائل و اهداف سیاست‌گذاران، اقدام به ارائه اطلاعات فله‌ای و انبوه می‌کنند	
۳,۰۰	ناتوانی مراکز فکری در آماده‌سازی افکار عمومی (گفتمان‌سازی و اجماع‌سازی) راجع به سیاست‌های راهبردی.	
۴,۰۰	مراکز فکری راهبردی، نقشی در دیپلماسی غیررسمی و تنش‌زدایی ندارند.	

جدول ۵- رتبه‌بندی فریدمن مشکلات کارکردی		
میانگین رتبه‌ای		مشکلات کارکردی
۵,۰۱		مراکز فکری راهبردی در شناخت مسائل امنیت ملی، تبحر کافی ندارند.
۴,۰۰		ضعف آموزش و ناآشنایی مراکز فکری در ارائه گزارش سیاستی به سیاست‌گذاران
۴,۰۰		عقب ماندن یا جلو زدن (همگام و هم‌قدم نبودن) مراکز فکری با سیاست‌گذاران
Test Statistics ^a		
N	60	
Chi-Square	97.000	
df	7	
Asymp. Sig.	.012.	
a. Friedman Test		

داده‌های جدول آزمون فریدمن نشان می‌دهد که ارزش خی دوی مشاهده‌شده (۹۷/۰۰۰) در درجه آزادی ۷ معنی‌دار است. در نتیجه بین میانگین‌های رتبه‌ای تفاوت‌های معناداری وجود دارد. به‌طوری‌که سؤال سی و دوم (عدم تبحر کافی مراکز فکری راهبردی در شناخت مسائل امنیت ملی) با بالاترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۵/۰۱) و سؤال سی ناتوانی مراکز فکری در آماده‌سازی افکار عمومی (گفتمان‌سازی و اجماع‌سازی) راجع به سیاست راهبردی با پایین‌ترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۳) قرار دارد. ارزش میانگین سایر سؤال‌ها در جدول فوق آمده است.

نتیجه‌گیری

به کارگیری مراکز فکری در فرایند سیاست‌گذاری عمومی کشورهای پیشرفته و توسعه‌یافته بعد از جنگ جهانی دوم به‌عنوان یک ضرورت و در ادامه به‌عنوان یک الگوی موفق برای پشتیبانی از سیاست‌گذاری کارآمد همواره موردتوجه بوده است. این نیاز فزاینده باعث رشد و توسعه مراکز فکری در اغلب کشورها از جمله کشورمان نیز شده است. هرچند به کارگیری مراکز فکری در فرایند سیاست‌گذاری مستلزم تحقق عوامل و شرایطی است که برخی از آن‌ها مربوط به مراکز فکری و برخی مربوط به سیاست‌گذاران می‌شود. با توجه به نظرات خبرگان در مورد وضع موجود به کارگیری مراکز فکری در فرایند سیاست‌گذاری امنیت ملی، این امر صرفاً به مشورت موردی به‌اضافه‌ی توجیه تصمیمات اتخاذشده از جانب نظریه‌پردازان موافق نه مستقل یا منتقد، محدود شده است. به عبارتی، مشکلات شناختی، ساختاری و کارکردی مراکز فکری و سیاست‌گذاران امنیت ملی منجر به فعال نشدن ظرفیت به کارگیری مراکز فکری در سیاست‌گذاری امنیت ملی شده است. مقاله پیش رو با روش تحلیل محتوای ادبیات پژوهش و نتایج مصاحبه با خبرگان به بررسی و شناسایی مشکلات شناختی، ساختاری و کارکردی مراکز فکری در فرایند سیاست‌گذاران

امنیت ملی پرداخته و با استفاده از روش پیمایشی و توزیع پرسشنامه در بین جامعه آماری به بررسی میزان اهمیت مشکلات و اولویت‌بندی آن‌ها پرداخته است. یافته‌های این نوشتار حاکی از آن است؛ که از بین مشکلات شناختی احصاء شده، مشکل «درک نامناسب مراکز فکری از ملاحظات عینی و عملی سیاست‌گذاری امنیت ملی» بالاترین ارزش میانگین رتبه‌ای و «برخورد منفعلانه اندیشه‌ورزان مراکز فکری در مواجهه با بی‌توجهی سیاست‌گذاران به ایده‌ها و توصیه‌های سیاستی» پایین‌ترین ارزش میانگین رتبه‌ای را از مجموع پاسخ جامعه آماری قرارگرفته است. همچنین از بین مشکلات ساختاری، «ساختار اداری، خطی و سلسله‌مراتبی در مراکز فکری راهبردی» بالاترین ارزش میانگین رتبه‌ای و «قدمت کم مراکز فکری امنیتی و نبود انباشت دانشی مناسب» پایین‌ترین ارزش میانگین رتبه‌ای قرار گرفت. در مورد مشکلات کارکردی نیز «عدم تبحر کافی مراکز فکری راهبردی در شناخت مسائل امنیت ملی» بالاترین ارزش میانگین رتبه‌ای و «ناتوانی مراکز فکری در آماده‌سازی افکار عمومی (گفتمان سازی و اجماع سازی) راجع به سیاست راهبردی» پایین‌ترین ارزش میانگین رتبه‌ای قرار دارد.

بر مبنای دستاوردهای پژوهشی این مقاله، به‌منظور رفع مشکلات احصاء شده در به‌کارگیری بهینه مراکز فکری در فرایند سیاست‌گذاری امنیت ملی، توصیه‌های سیاستی زیر را به شورای عالی امنیت ملی و نهادهای مرتبط به‌عنوان متولیان سیاست‌گذاری امنیت ملی و مراکز فکری به‌عنوان بازوی پژوهشی سیاست‌گذاری امنیت ملی ارائه می‌نماید:

شورای عالی امنیت ملی و نهادهای مرتبط:

- به رسمیت شناختن نقش مراکز فکری در تفکر راهبردی
 - توانمندی و قابلیت‌های مراکز فکری را درست بشناسند و محدودیت‌ها و معذوریت آن‌ها را درک کنند؛ اولویت‌ها و نیازهای خود را شفاف بیان نمایند تا کار به ذهن‌خوانی نرسد؛
 - بازخورد خود از محصولات این مراکز را ارائه دهند؛
 - به استقلال مرکز فکری و اندیشه‌ورزان این مراکز احترام بگذارند؛
 - مراکز فکری را وجه المصالح سلیقه شخصی، حزبی و سیاسی ننمایند.
- مراکز فکری راهبردی:
- ایجاد امنیت شغلی اندیشه‌ورزان و اجتناب از ریزش نیرو یا نیروگریزی.
 - فراهم‌سازی امکان برقراری و گسترش ارتباطات بین‌المللی مراکز فکری.
 - مانایی مراکز فکری و شخصیت بخشی به آن‌ها به‌واسطه انباشت علم و سنت پژوهشی
 - همکاری با مسئولان از طریق پژوهش، تحلیل، نگارش گزارش‌ها، گفتگو در نشست‌ها، شوراها و گروه‌های مشاوره‌ای.

- ارائه تحلیل‌های همه‌جانبه و جامع از دیدگاه‌های گوناگون،
- همکاری با دانشگاه و ایفای نقش واسطه میان سیاست‌گذاران و دانشگاهیان.
- شناخت دقیق مخاطب، اولویت‌ها و نیازمندی‌های سیاست‌گذاران امنیت ملی از سوی مراکز فکری راهبردی.
- ارتباط مستقیم با سیاست‌گذار برای درک بهتر نیازهای سیاست‌گذاری و مشارکت اندیشه‌ورزان راهبردی در تمامی مراحل چرخه سیاست‌گذاری امنیتی.
- حفظ کارشناسان خبره و قدیمی و فراهم نمودن امکان استفاده از نخبگان با گرایش و منش‌های سیاسی مختلف

فهرست منابع و مآخذ

- آقاجانی، احمد و عسگری، محمود (۱۳۹۰) «نقش‌آفرینی اتاق‌های فکر در سیاست‌گذاری دفاعی امنیتی»، تهران، فصلنامه راهبرد دفاعی، سال نهم، شماره ۳۲.
- ابراهیمی، صفر پور سوخته سرایی کلائی، علیرضا (۱۳۹۵) «بررسی کانون‌های تفکر راهبردی در دانشگاه آزاد اسلامی قائم‌شهر»، چهارمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در مدیریت اقتصاد و حسابداری، برلین، المان قابل‌دسترسی در سایت سیلیوکا
- احمدی، بهزاد (۱۳۹۹)، «آسیب‌شناسی اندیشکده‌ها در ایران» تهران، ابرار معاصر
- اسمعیلی اردکانی، علی، (۱۳۹۹) روابط بین‌الملل در ایران از تکرر روایت‌ها تا ضرورت تفکر پارادایمیک، تهران، ابرار معاصر
- اشتیایان، کیومرث. (۱۳۹۱). مقدمه‌ای بر روش سیاست‌گذاری فرهنگی، تهران: انتشارات جامعه شناسان.
- ادیبانی، سید یونس (۱۳۹۲) کانون‌های تفکر، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
- افتخاری، اصغر (۱۳۸۴) پژوهش و تصمیم‌گیری، بایسته‌های تحقیقاتی در فرآیند تصمیم‌سازی فصلنامه راهبرد دفاعی. سال سوم، ش ۸
- الوانی، سید مهدی. (۱۳۷۸). تصمیم‌گیری و تعیین خط‌مشی دولتی، چاپ نهم، تهران: انتشارات سمت.
- امیری، مهدی، (۱۳۸۴). نقش و تأثیر مخازن اندیشه (مراکز پژوهشی) در سیاست‌گذاری خارجی، مجله مجلس و پژوهش، شماره ۴۸، صص ۲۴۸ - ۲۱۳.
- امام جمعه زاده، سید جواد و بابایی، مجتبی (۱۳۹۴) نقش اتاق‌های فکر در اعمال تحریم‌های هسته‌ای آمریکا علیه ایران،
- انصاری، مهدی، (۱۳۹۸) نقش اتاق‌های فکر و لابی‌های سیاسی در فرآیند تصمیم‌سازی سیاست خارجی آمریکا در قبال پرونده هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر نقش گروه اتحاد علیه ایران هسته‌ای (۲۰۱۸-۲۰۰۳)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشکده روابط بین‌الملل وزارت خارجه
- بنیاد توسعه فردا، ۱۳۸۷، «کانون‌های تفکر (اندیشگاه)، مبانی و مفاهیم» قابل‌دسترسی در www.farda.ir
- بوزان، باری. (۱۳۷۸). مردم، دولت‌ها، هراس، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ اول، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- پارسونز، واین. (۱۳۹۲). مبانی سیاست‌گذاری عمومی و تحلیل سیاست‌ها، جلد اول و دوم، مترجم حمیدرضا ملک محمدی، چاپ دوم، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- پور معصوم، علی اصغر (۱۳۸۸)، کانون‌های تفکر و نقش آن در تصمیم‌گیری مدیران، نشریه راهبرد توسعه، شماره ۱۷.

- تاجیک، محمدرضا. (۱۳۸۴). **انسان مدرن و معمای هویت**، فصلنامه مطالعات ملی، شماره ۲۱، صص ۲۸-۷، تهران: انتشارات موسسه مطالعات ملی.
- ترابی، طاهره (۱۳۸۷). **اتاق‌های فکر و سیاست‌گذاری در آمریکا**. فصلنامه راهبرد دفاع. ی س ۶. ش ۲۳. صص ۲۵۸-۲۳۷
- دانش فرد، کرم اله و ابو المعالی، فاطمه السادات (۱۳۹۵) **نقش اتاق فکر بر تشخیص مسئله خط‌مشی‌های بانک رفاه کارگران**، فصلنامه آینده‌پژوهی شماره ۱۰۶،
- راهداری، علیرضا و مصطفی نصر، (۱۳۹۶) **چالش‌های اتاق فکر در ایران**، فصلنامه فرایند مدیریت و توسعه، موسسه آموزش عالی مدیریت و برنامه‌ریزی
- ره پیک، سیامک. (۱۳۸۷). **نظریه امنیت جمهوری اسلامی ایران**، تهران: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
- زندی، ابراهیم (۱۳۹۰) «**تحلیل و تصمیم بررسی روابط تحلیلگران اطلاعاتی با سیاست‌گذاران**» گزارش تحقیقاتی، دانشکده اطلاعات، پژوهشکده اطلاعات
- جابری، طالب (۱۳۹۴) **کانون‌های تفکر آلمان**، دفتر مطالعات بنیادین حکومتی، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- خواجه نائینی، علی، حمیدرضا، شهریاری، (۱۳۹۱) **نقش و تأثیر مخازن اندیشه (مراکز پژوهشی) در سیاست‌گذاری خارجی** فصلنامه سیاست‌نامه علم و فناوری، قابل دسترسی در https://www.civilica.com/Paper-JR_RISTIP-JR_RISTIP
- سالنامه جامعه اندیشکده ها، (۱۳۹۹) جامعه اندیشکده‌ها، تهران قابل دسترسی در <https://iranthinktanks.com/iran-thinktanks-yearbook>
- سلی، اندرو (۱۳۹۳)، راهنمای راهبردی اندیشکده ها برای رسیدن به تأثیرگذاری سیاسی، ترجمه بهزاد احمدی لفورکی، تهران: انتشارات مؤسسه ابرار معاصر
- شافریتز، جی ام و کریستوفر پی. بریک، (۱۳۹۰) **سیاست‌گذاری عمومی در ایالات متحده آمریکا** ترجمه حمیدرضا ملک محمدی، تهران، دانشگاه امام صادق (ع)
- غزایاق زندی، داود. (۱۳۹۰). **درآمدی بر سیاست‌گذاری امنیت ملی**، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- غزایاق زندی، داوود (۱۳۹۷) **درآمدی بر آینده‌پژوهی در مطالعات امنیتی**، تهران، پژوهشکده قلم
- کریمی و همکاران، (۱۳۹۹) **آسیب‌شناسی نقش اندیشکده‌ها در سیاست‌گذاری خارجی جمهوری اسلامی ایران** پژوهشنامه علوم سیاسی شماره ۶۱
- لاجوردی اشرف (۱۳۸۸) **گونه شناسی نقش کانون‌های تفکر در عرصه‌های خط‌مشی‌های عمومی**: پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت دولتی، گرایش تشکیلات و روش‌ها، تهران، دانشگاه تربیت مدرس
- لاجوردی، سمانه (۱۳۹۰) **مدیریت کانون تفکر در عرصه خط‌مشی عمومی**، تهران، دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

- لیخنده، ابراهیم و کریمی فرد، حسین (۱۳۹۵) کارکرد مؤسسات مطالعاتی در سیاست خارجی آمریکا در قبال ایران، فصلنامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام سال ششم شماره اول.
- نای، جوزف، (۱۳۹۰) آینده قدرت. ترجمه رضا مراد صحرایی، سید طاهر شریعت پناهی و سید حسن ارجانی. تهران، حروفیه.
- نبوی، مهدی (۱۳۹۵) «نگاهی به رتبه‌بندی اندیشکده‌ها دنیا در سال ۲۰۱۵»، گزارش ویژه شماره ۶، تهران، موسسه آینده‌پژوهی جهان اسلام.
- متقی، ابراهیم (۱۳۹۵) «اتاق‌های فکر آمریکا و امنیت ملی ایران» روزنامه دنیای اقتصاد، ۱۰۶۷۵۴۴
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۳۹۸) «نقش کانون‌های تفکر در فرایند سیاست‌گذاری»، تهران
- Slay, Julia) 2017(Impact an enquiry into how think tanks create change, Clore Social Leadership,p.6
- McGann, James, (2011) Sabatini, Richard, Global Think Tanks, Policy networks and Governance, p.8
- McGann, James (2007), Think Tanks and Policy Advice in the United States, New York, Routledge.
- G. McGann, James, (2016) TTCsP Global Go To Think Tank Index Report
- G. McGann, James, (2019) TTCsP Global Go To Think Tank Index Report
- G. McGann, James, (2020) TTCsP Global Go To Think Tank Index Report
- G. McGann, James, (2021) TTCsP Global Go To Think Tank Index Report
- سراچه اینترنتی:
- https://repository.upenn.edu/think_tanks/17/?utm_source=repository.upenn.edu
- www.IIWFS.com
- <https://iranthinktanks>